

נחל מצרים

(דברי תגובה)

אעיר בקצרה הערות אחדות לדבריו של ר' מרדכי בוטבול (מורשה ג'), ובל"ג אקדיש לכך מאמר מפורט בהזדמנות אחרת —

א. כל יסודם של דברים שיש להבחין בין גבולות ההבטחה, של שבעת העמים או של עשרת העמים (בה"ב), לבין גבולות מצויות המפורטים בפר' מסעי נזכרים בכפתור ופרח (ריש פ' י"א), אך המעיין היטב בראשונים ימצא שהרמב"ן חולק על הבחנה זו מכל וכל. במצות ישוב ארץ ישראל (סהמ"צ לרמב"ם, השמטות לעשין ד') מפרט הרמב"ן את גבולות הארץ שנצטוונו לכבשה בכל הדורות דוקא בפסוק הנזכר בספר דברים א, ז'. "ופרט אותה להם במצוה הזו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובהוף הים [ארץ הכנעני והלבנון. עד הנהר הגדול נהר פרת] שלא יניחו ממנה מקום" ומביא שם ראיה שזו מצוה מביטויי הציווי שנזכרים שם בדברים "פנו, סעו, באו, עלה-רש" ועוד, כיון שהרמב"ן עצמו לומד את מצות כבוש הארץ מהכתוב בפר' מסעי (ל"ג-ג'), "והורשתם את הארץ" וגו' שמיד לאחריו מפורטים הגבולות, אין דבר משמעתי יותר מכך ששיגה והביא לפרוט הגבולות פסוק המזכיר את נהר פרת ומדבר בלשון צווי, שלא לתת פתחון פה לצמצם כאשר עשה כותב המאמר.

גאמן לשיטתו זאת מחלק הרמב"ן על דעת רבותינו את הפסוק בסוף עקב לשנים — "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה" — הבטחה — "מן המדבר והלבנון מן הנהר הגדול נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם" — ציווי! (עיי"ש בפירושו ובאמת ביהושע פ' א, פס' ג, וד, נחלק לשנים בהפסקת הדגשה).

אין ספק שפסוק זה בריש דברים שנאמר בציווי לאחר שנאמרה פר' מסעי הוא תיובתא לסברת הכו"פ וההולכים בשיטתו, ואין שום מקום להעמיס סברתו המוקשה בדברי הכוזרי או בדברי התוס' בערכין (ט"ו).

ב. הדברים שנאמרו על שיחור-מצרים והרצון להפריד גם בינו לבין נחל-מצרים, אין להם שחר, שכן יהושע נצטוה להפיל בנחלה את הארץ הנשארת משיחור מצרים (י"ג א—ו), ומצות הפלת נחלות נזכרת בתורה רק בהקשר לגבולות פר' מסעי, ואכן יהושע מקיים זאת ומפיל את השטח לשבט יהודה (ריש פ' ט"ו) — בפסוקים שם עדיין לא נזכרות ערים כלל כי אם הגבולות ורשימת הערים פותחת רק בפס' כ' — על כן אין גם כל חשיבות לשאלה אם השטח ריק אם לאו, מאחר שהוא נכלל בודאי. אין ממש גם בסברה כאילו בימי שלמה ("קהל גדול מאד") באו פחות מאשר בימי דוד אף שהיתה זו חנוכת המקדש, ואכן התרגום המיוחס לרב יוסף לדבה"י מתרגם "גילוס דמצרים" בשני המקומות.

ג. לענין התרגומים — התרגום הירושלמי לתורה על נוסחאותיו השונות הוא קדום ביותר (בניגוד ליחס המאמר שיחסוהו ליונתן בן עוזיאל אשר תרגם גביאים בלבד לפי פשט הגמ' במגילה ג, ולא כך לפי המהרש"א), ונזכר כמדומני (ואין תחת ידי) בתשובת רב האי גאון, שהיה נאמר בפני ראשוני אמוראי ארץ ישראל בבתי הכנסת, אע"פ שלא נודע מי אמרו, ולא ידע ממנו עצמו אלא מעט. על כן אף אם נפלו שיבושים במקומות שונים במלים בודדות, בתוספות וכד', כאשר הדברים מוכחים, אין זה מערער פרשיות שלמות בתרגום בכל מקום שאינן נוחות לכל. בענין זיהוי "נחל מצרים" עם הגילוס בתרגומים, ברור לכל שזו שיטה ולא תוספת או שבוש.

ד. כותב המאמר נגרר אחרי הסגנון הספקני בידיעות הגיאוגרפיות של קדמוניו וחבל. אין להטיל ספק בידיעותיו של רס"ג ולא בשיטתו ומאידך גם לא בזו של רש"י וסיעתו. כל הדברים שנאמרו על הקשיים בהבנת רש"י לפר' מסעי, על ריחוקו מא"י, ועל המפות הבלתי מדויקות הם דברים בטלים — די לראות ברש"י לשמות "י"ט: כדי להוכיח עד כמה דייק והכיר את המציאות, וכלל ביודעין את סיני כולו בתחום א"י — "אומר אני שים-סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח של ארץ ישראל" וגו', לאמור: צורת המשולש של חצי האי המוקף בשתי זרועות של ים סוף היתה נהירה לרש"י!

ה. כל הנסיונות לדחוק ביחזקאל מ"ז גבולות מצומצמים מגבולות ההבטחה גידונו לכשלון — אין כאן ענין לשלבים מכיון שנבואה זו באה אחרי גוג ומגוג ואחרי "לא אותיר עוד מהם שם" כשכל יושביה עליה, והמקדש על מכונו, ואף גם זאת שכל חלוקת הארץ תשתנה מיסודה והגרים ינחלו גם הם — כל זה איננו מתיחס לשלבים מוקדמים כי אם לשיאה של גאולתינו — כל שלב נוסף היה הנביא מזכיר — ואין לנו להמציא מדעתנו. לסכום — דעתו של בר-דרומא היא גם דעתו של הרמב"ן וראוי לפיכך להזהר יותר בראיות ובקושיות, אף זאת אוכיה בל"ג במפורט כמובטח, שרבים מאד בין הראשונים הולכים בדרך זו, וכי כל ההבחנה בין גבול הבטחה וגבול ציווי מוקשה מיסודה. על כן, כל האומר שנהר מצרים הוא הגילוס, והוא המופיע בברית בין הבתרים, ראוי לו להזהר מאד בטרם יוהה את נחל מצרים שבפר' מסעי במקום אחר.

"...עורשה קהלת יעקב"

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

עם ישראל